

Wymagania na poszczególne oceny z przedmiotu geografia
dla klasy I szkoły branżowej I stopnia, uwzględniający kształcone umiejętności i treści podstawy programowej

Temat	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
I. Źródła informacji geograficznej					
1.1. Metody pozyskiwania informacji geograficznych	Uczeń: – wymienia źródła informacji geograficznej; – wskazuje źródła informacji geograficznej; – wie, na czym polega obserwacja w geografii.	Uczeń: – definiuje źródła informacji geograficznej; – opisuje źródła informacji geograficznej; – zna przykłady informacji pozyskiwanych na podstawie obserwacji i pomiarów prowadzonych w terenie.	Uczeń: – wskazuje na możliwości wykorzystywania różnych źródeł informacji geograficznej; – umie ocenić przydatność źródeł informacji geograficznej; – potrafi wskazać konkretne metody obserwacji adekwatne do zamierzonych celów badań.	Uczeń: – potrafi zaplanować i przeprowadzić obserwacje w terenie; – interpretuje wyniki obserwacji wykonanych w terenie; – wyciąga wnioski z dokonanych w terenie obserwacji; – potrafi wykorzystać źródła wiedzy geograficznej adekwatnie do sytuacji.	Uczeń: – wskazuje zastosowania wiedzy o źródłach informacji geograficznych w życiu; – potrafi samodzielnie znaleźć informacje dotyczące środowiska geograficznego miejscowości, w której mieszka lub jej najbliższej okolicy, analizuje je i ocenia ich przydatność; – samodzielnie projektuje prowadzenie obserwacji w terenie w zależności od założonych celów badań.
1.2. Metody prezentacji zjawisk w tabelach i na wykresach	Uczeń: – rozróżnia wykres kołowy, liniowy i słupkowy, potrafi odczytać z nich dane; – potrafi odczytać dane przedstawione w tabeli.	Uczeń: – rozumie, w jakiej sytuacji stosuje się konkretne typy wykresów; – potrafi konstruować wykresy liniowy, słupkowy i kołowy na podstawie danych zamieszczonych w tabeli.	Uczeń: – potrafi interpretować dane liczbowe przedstawione w postaci tabel i wykresów; – wskazuje wady i zalety prezentacji wyników za pomocą wykresów statystycznych.	Uczeń: – samodzielnie projektuje tabele z danymi statystycznymi, wykonuje na ich podstawie wykresy; – wskazuje cele proponowanych przez siebie analiz statystycznych; – wyciąga wnioski z danych statystycznych.	Uczeń: – interpretuje własne i źródłowe dane statystyczne przedstawione w postaci wykresów i tabel, wykonuje na ich podstawie dodatkowe obliczenia.

1.3. Metody prezentacji zjawisk na mapach	Uczeń: – zna definicję mapy, typy skali, rozróżnia znaki umowne (kartograficzne) stosowane na mapach; – rozróżnia typy map.	Uczeń: – klasyfikuje mapy; – potrafi wskazać metody prezentacji danych zjawisk na mapie.	Uczeń: – podaje przykłady zastosowania różnych rodzajów map; – umie czytać i interpretować treści różnych map.	Uczeń: – potrafi sam zaproponować sposób prezentacji danego zjawiska na mapie.	Uczeń: – wyciąga wnioski z analizy danych przedstawionych na mapie i odnosi je do wiedzy z innych dziedzin geografii.
1.4. Czytanie i interpretacja mapy	Uczeń: – wie, co to jest mapa topograficzna; – odczytuje znaki topograficzne na mapie.	Uczeń: – orientuje mapę i wyznacza kierunki w terenie; – wskazuje zastosowanie zdjęć satelitarnych i lotniczych.	Uczeń: – umie posługiwać się mapą topograficzną w terenie; – umie interpretować treść zdjęć lotniczych i satelitarnych.	Uczeń: – potrafi określić na podstawie mapy odległość pomiędzy punktami oraz wysokość względną i bezwzględną terenu; – porównuje zdjęcia lotnicze i satelitarne i wskazuje na zmiany, które zaszły w danym terenie/ porównuje dwa tereny przedstawione na zdjęciach.	Uczeń: – potrafi zaplanować wycieczkę z godzinowym harmonogramem, uwzględnia prędkość pojazdów i marszu na drogach w terenie; – potrafi sam znaleźć w źródłach zdjęcia satelitarne i lotnicze danego terenu i zinterpretować je.
II Obserwacje astronomiczne					
2.1. Budowa Wszechświata. Galaktyki i gwiazdozbiory	Uczeń: – zna teorię Wielkiego Wybuchu; – wymienia elementy Wszechświata.	Uczeń: – opisuje teorię Wielkiego Wybuchu; – opisuje elementy Wszechświata.	Uczeń: – rozpoznaje rodzaje galaktyk; – zna odległości astronomiczne.	Uczeń: – opisuje rodzaje galaktyk; – porównuje odległości astronomiczne wyróżnione w różnych jednostkach.	Uczeń: – samodzielnie prowadzi obserwacje nieba i rejestruje zmiany położenia ciał niebieskich.
2.2. Ziemia w Układzie Słonecznym	Uczeń: – wskazuje elementy budowy Układu Słonecznego.	Uczeń: – charakteryzuje Ziemię jako planetę Układu Słonecznego; – opisuje ciała niebieskie we Wszechświecie.	Uczeń: – porównuje Ziemię z innymi ciałami niebieskimi tworzącymi Układ Słoneczny.	Uczeń: – zna rozmieszczenie ciał niebieskich we Wszechświecie i rozumie ich wzajemne	Uczeń: – przygotowuje prezentację multimedialną na temat wybranej planety.

				oddziaływania.	
2.3. Ruch obiegowy i obrotowy Ziemi	Uczeń: – zna różnicę pomiędzy ruchem obrotowy a ruchem obiegowym Ziemi, potrafi wskazać czas trwania poszczególnych ruchów; – definiuje pojęcie roku zwrotnikowego; – wie, co to jest kalendarz gregoriański i juliański.	Uczeń: – zna cechy ruchu obrotowego i obiegowego Ziemi; – porównuje kalendarz juliański i gregoriański.	Uczeń: – zna następstwa ruchu obrotowego i obiegowego Ziemi.	Uczeń: – wyjaśnia zjawisko występowania pór roku; – potrafi wyjaśnić zjawisko dnia i nocy polarnej.	Uczeń:– potrafi wyjaśnić zróżnicowanie wysokości słońca w momencie górowania na różnych szerokościach geograficznych.
III. Dynamika zjawisk atmosferycznych					
3.1 Rozkład temperatury powietrza i opadów na Ziemi	Uczeń: – definiuje pojęcie atmosfery i podaje jej skład fizyko-chemiczny; – podaje, jak zmienia się temperatura powietrza w pionie; – wymienia typy opadów atmosferycznych.	Uczeń: – opisuje pionowy przekrój przez atmosferę; – wymienia czynniki wpływające na zróżnicowanie temperatury powietrza na Ziemi; – charakteryzuje typy opadów atmosferycznych.	Uczeń: – charakteryzuje poszczególne części atmosfery – charakteryzuje czynniki wpływające na zróżnicowanie temperatury powietrza na Ziemi; – podaje przykłady miejsc na Ziemi o różnych amplitudach temperatur; – opisuje rozkład przestrzenny opadów na Ziemi.	Uczeń: – opisuje zmiany przebiegu temperatury w poszczególnych warstwach atmosfery; – podaje przyczyny różnych amplitud temperatur na Ziemi; – wskazuje czynniki wpływające na rozkład przestrzenny opadów na Ziemi.	Uczeń: – wyszukuje w dostępnych źródłach informacje dotyczące znaczenia poszczególnych składników atmosfery dla życia organizmów i przedstawia je; – wskazuje obszary o największych i najmniejszych amplitudach rocznych, określa przyczyny zróżnicowania amplitud na tych obszarach; – wyjaśnia, korzystając z mapy przedstawiającej rozkład opadów na świecie, prawidłowości między rozkładem opadów a rozmieszczeniem prądów

					morskich; – wyszukuje w dostępnych źródłach informacji miejsce na Ziemi, w którym zanotowano rekordową (niską lub wysoką) ilość opadów i wyjaśnia przyczynę tego zjawiska.
3.2. Mechanizm cyrkulacji atmosfery	Uczeń: – podaje definicję ciśnienia atmosferycznego i jego jednostkę; – zdaje sobie sprawę z różnic ciśnień w różnych miejscach na Ziemi; – rozumie pojęcie front atmosferyczny; – wymienia rodzaje frontów atmosferycznych; – wymienia główne typy mas powietrza.	Uczeń: – przedstawia rozkład ciśnienia atmosferycznego na Ziemi; – rozróżnia podstawowe układy baryczne; – wymienia czynniki wpływające na wartości ciśnienia atmosferycznego; – wskazuje na występowanie różnic w cyrkulacji powietrza w różnych miejscach Ziemi; – opisuje, w jaki sposób powstaje front.	Uczeń: – rozróżnia niż i wyż na schemacie; – opisuje wpływ różnych czynników na wartości ciśnienia atmosferycznego; – wyjaśnia przyczynę odmiennego rozkładu ciśnień w różnych miejscach na Ziemi; – opisuje różnice w cyrkulacji powietrza w różnych miejscach Ziemi; – wyjaśnia mechanizm powstawania frontów ciepłych i chłodnych.	Uczeń: – potrafi przedstawić graficznie niż i wyż; – wyjaśnia mechanizmy cyrkulacji powietrza w różnych miejscach Ziemi; – wskazuje zmiany pogody występujące w czasie przemieszczania się frontów atmosferycznych i je interpretuje; – zna zjawiska towarzyszące frontom atmosferycznym.	Uczeń – samodzielnie objaśnia warunki tworzenia się ciśnienia i cyrkulacji powietrza na wybranym obszarze.
3.3. Strefy klimatyczne i typy klimatów na Ziemi	Uczeń: – definiuje pojęcie klimatu; – podaje czynniki wpływające na klimat; – wymienia strefy klimatyczne i typy klimatu na Ziemi.	Uczeń: – wskazuje rolę różnych czynników w kształtowaniu klimatu; – opisuje typy klimatów na Ziemi.	Uczeń: – wyjaśnia, co decyduje o zróżnicowaniu klimatu na Ziemi; – podaje uwarunkowania cech klimatów strefowych i astrefowych.	Uczeń: – rozpoznaje strefy klimatyczne i typy klimatu na podstawie rocznego przebiegu temperatury powietrza i sum opadów atmosferycznych.	Uczeń: – charakteryzuje czynniki warunkujące klimat wybranego miejsca na Ziemi; – podaje, na podstawie różnych źródeł, cechy klimatu wybranego miejsca na Ziemi i określa klimatyczną i typ klimatu tego miejsca.

IV. Dynamika procesów hydrologicznych					
4.1. Zróżnicowanie zasobów wodnych na Ziemi	Uczeń: – zna pojęcie <i>hydrosfera</i>; – wymienia zasoby wodne hydrosfery.	Uczeń: – opisuje zasoby wodne na Ziemi.	Uczeń – wyjaśnia zróżnicowanie i wielkości zasobów wodnych na Ziemi.	Uczeń: – porównuje zasoby wodne w różnych miejscach na świecie, określa ich przyczyny i skutki.	Uczeń: – przygotowuje prezentację na temat zasobów wodnych w najbliższej okolicy.
4.2. Oceany i morza	Uczeń: – rozróżnia pojęcie <i>oceany, morza</i>; – wymienia oceany na Ziemi i określa ich lokalizację na mapie; – wyjaśnia, co to są prądy morskie; – wymienia typy prądów morskich.	Uczeń: – na podstawie danych źródłowych charakteryzuje cechy fizykochemiczne oceanów; – charakteryzuje typy prądów morskich; – opisuje możliwy wpływ prądów morskich na życie i gospodarkę człowieka.	Uczeń – porównuje parametry fizykochemiczne mórz i oceanów; – podaje przyczyny powstawania prądów morskich.	Uczeń: – wyjaśnia przyczyny różnic parametrów mórz i oceanów; – na podstawie mapy opisuje mechanizm krążenia prądów morskich w oceanach; – rozumie wpływ prądów morskich na klimat.	Uczeń: – na podstawie dostępnych źródeł przygotowuje informacje o prądach morskich i ich wpływie na klimat w wybranym miejscu na Ziemi.
4.3. Zróżnicowanie sieci rzecznej na Ziemi	Uczeń: – wymienia elementy sieci rzecznej.	Uczeń: – charakteryzuje elementy sieci rzecznej.	Uczeń – wskazuje na mapie zlewiska oceanów i obszary bezodpływowe na świecie; – wskazuje sieci rzeczne na Ziemi/	Uczeń: – korzystając z różnych źródeł, charakteryzuje zlewiska oceanów i obszary bezodpływowe na świecie.	Uczeń: – porównuje sieci rzeczne różnych kontynentów.
4.4. Lodowce i ich rozmieszczenie	Uczeń: – definiuje pojęcie <i>lodowiec, wieczna zmarzlina</i>; – klasyfikuje lodowce; – wymienia przyczyny zanikania pokrywy lodowcowej na świecie.	Uczeń: – wymienia warunki sprzyjające tworzeniu się lodowców; – opisuje typy lodowców; – wskazuje, gdzie na świecie obserwuje się zanikanie lodowców.	Uczeń – wskazuje na mapie obszary występowania lodowców; – wyjaśnia mechanizm zanikania pokrywy lodowcowej.	Uczeń: – wyjaśnia, jak powstają lodowce; – podaje, jaki wpływ na gospodarkę, życie mieszkańców i ich tożsamość kulturową ma proces zanikania pokrywy lodowej w obszarach	Uczeń: – wyszukuje informacji na temat wybranego lodowca na świecie, podaje jego cechy charakterystyczne i sposób powstania; – wyszukuje w dostępnych źródłach internetowych informacje na temat tego, jak mogłaby wyglądać

				okołobiegunowych.	Grenlandia i życie na niej, gdyby lądolód grenlandzki całkowicie się stopił.
V. Dynamika procesów geologicznych i geomorfologicznych					
5.1. Budowa wnętrza Ziemi i tektonika płyt litosfery	Uczeń: – wymienia warstwy skorupy ziemskiej; – wymienia zjawiska i procesy występujące na powierzchni Ziemi związane z jej wewnętrzną budową.	Uczeń: – opisuje warstwy skorupy ziemskiej; – opisuje zjawiska i procesy występujące na powierzchni Ziemi związane z jej wewnętrzną budową.	Uczeń: – wyjaśnia związek budowy wnętrza Ziemi z ruchem płyt litosfery i jego wpływ na genezę procesów endogenicznych.	Uczeń: – wyjaśnia wpływ procesów geologicznych na powstanie głównych struktur tektonicznych i ukształtowanie powierzchni Ziemi na wybranych przykładach – wyjaśnia mechanizm spreadingu, subdukcji i kolizji.	Uczeń: – podaje przykłady stref spreadingu, subdukcji i kolizji na podstawie ryciny przedstawiającej tektonikę płyt.
5.2. Podział i geneza skał oraz ich gospodarcze zastosowanie	Uczeń: – wymienia rodzaje skał; – wyróżnia główne minerały skałotwórcze.	Uczeń: – opisuje rodzaje skał; – przedstawia gospodarcze zastosowania skał; – klasyfikuje skały.	Uczeń: – przedstawia genezę skał magmowych, osadowych i metamorficznych.	Uczeń: – rozpoznaje wybrane rodzaje skał, także podczas lekcji w terenie; – rozpoznaje skały wykorzystywane w budownictwie w najbliższej okolicy.	Uczeń: – wyszukuje w dostępnych źródłach informacji, z jakich skał są zbudowane Tatry lub inne wybrane góry; – wyszukuje w dostępnych źródłach informacji na temat wykorzystania w gospodarce wybranego surowca skalnego.
5.3. Wulkanizm, trzęsienia ziemi i ruchy górotwórcze	Uczeń: – wymienia główne procesy wewnętrzne prowadzące do urozmaicenia powierzchni Ziemi (wulkanizm, trzęsienia ziemi); – przedstawia podział	Uczeń: – wyjaśnia przebieg głównych procesów wewnętrznych prowadzących do urozmaicenia powierzchni Ziemi (wulkanizm, trzęsienia ziemi);	Uczeń: – wskazuje lokalizację wulkanów na Ziemi; – wskazuje regiony występowania trzęsień ziemi; – opisuje skutki trzęsień ziemi;	Uczeń: – opisuje prawidłowości w rozmieszczeniu zjawisk i procesów geologicznych na Ziemi.	Uczeń: – przygotowuje prezentację na temat zjawisk wulkanicznych na świecie, uwzględnia w niej przykłady różnych rodzajów wulkanów oraz omawia największe

	wulkanów; – wie, na czym polega trzęsienie ziemi; – wymienia typy genetyczne gór.	– opisuje budowę wulkanów; – opisuje typy genetyczne gór.	– opisuje przebieg procesów górotwórczych.		erupcje; – omawia różnice w powstawaniu różnych typów genetycznych gór.
5.4. Zewnętrzne procesy modelujące powierzchnię Ziemi – erozja, transport, akumulacja i wietrzenie	Uczeń: – wymienia główne procesy zewnętrzne modelujące powierzchnię Ziemi (erozja, transport, akumulacja); – wymienia zjawiska wietrzenia fizycznego i chemicznego.	Uczeń: – charakteryzuje główne procesy zewnętrzne modelujące powierzchnię Ziemi (erozja, transport, akumulacja); – charakteryzuje rodzaje wietrzenia fizycznego i chemicznego, krasowienia.	Uczeń: – wyjaśnia, na czym polegają procesy wietrzenia, w szczególności procesy wietrzenia fizycznego, biologicznego i chemicznego, krasowienia; – opisuje produkty i formy powstałe w wyniku procesów wietrzenia.	Uczeń: – rozpoznaje formy powstałe w wyniku wietrzenia i podaje mechanizm wietrzenia.	Uczeń: – przygotowuje prezentację dotyczącą form wietrzenia znajdujących się w okolicy lub tworzy prezentację na temat wybranej jaskini krasowej w Polsce lub na świecie, omawia w prezentacji formy naciekowe, które powstały w tej jaskini.
5.5. Rzeźbotwórcza działalność wód płynących, lodowców oraz wiatru	Uczeń: – wymienia rodzaje erozji wywołanej wodami płynącymi, wiatrem i działalnością lodowców; – wymienia typy rzeźby polodowcowej, typy wybrzeży.	Uczeń: – opisuje skutki rzeźbotwórczej działalności lodowców górskich, lądolodu, wiatru oraz wód płynących.	Uczeń: – opisuje formy powstałe w wyniku rzeźbotwórczej działalności lodowców górskich, lądolodu, wiatru oraz wód płynących.	Uczeń: – potrafi porównać wybrane formy powstałe w wyniku działalności lodowców górskich, lądolodu, wiatru, wód płynących; – wyjaśnia, dlaczego konkretne formy morfologiczne powstały w wyniku działania danego procesu egzogenicznego.	Uczeń: – przygotowuje prezentację np. na temat rzeźbotwórczej działalności: a) lodowców górskich w Alpach, b) wiatru na przykładzie Sahary.
VI. Procesy glebotwórcze oraz powiązania klimatyczno-glebowo-roślinne na świecie					
6.1. Typy genetyczne gleb w Polsce.	Uczeń: – wymienia główne typy gleb strefowych i	Uczeń: – wymienia cechy głównych typów gleb	Uczeń: – wymienia rozmieszczenie typów	Uczeń: – ocenia przydatność rolniczą wybranych typów	Uczeń: – przygotowuje prezentację na temat gleb

	niestrefowych.	strefowych i niestrefowych.	gleb w Polsce.	gleb w Polsce.	o dużej przydatności rolniczej, uwzględnia obszary występowania tych gleb, charakterystykę ich profilu oraz główne uprawy rolne.
6.2. Strefowość roślinna na Ziemi	Uczeń: – wymienia czynniki wpływające na rozmieszczenie szaty roślinnej na Ziemi; – wymienia strefy roślinności na Ziemi.	Uczeń: – charakteryzuje czynniki wpływające na rozmieszczenie szaty roślinnej na Ziemi; – charakteryzuje strefy roślinności na Ziemi.	Uczeń: – opisuje strefowe zróżnicowanie środowiska przyrodniczego (w zależności od szerokości geograficznej i wysokości n.p.m.).	Uczeń: – wykazuje zależność między klimatem, występowaniem typów gleb i formacji roślinnych w układzie strefowym.	Uczeń: – przygotowuje prezentację na temat wpływu działalności człowieka na rozmieszczenie roślinności na wybranych przykładach; – omawia czynniki wpływające na piętrowość roślinną w wybranym masywie górskim na świecie; – porównuje piętra roślinności w Tatrach i w Alpach.
VII. Środowisko przyrodnicze Polski					
7.1. Regiony fizyczno-geograficzne Polski	Uczeń: – potrafi wymienić i wskazać na mapie wybrane regiony fizyczno-geograficzne Polski,	Uczeń: – potrafi omówić cechy środowiska przyrodniczego regionu, w którym mieszka.	Uczeń: – zna kryteria podziału na regiony fizyczno-geograficzne Polski i potrafi wymienić poszczególne elementy tego podziału.	Uczeń: – potrafi określić charakterystyczne cechy wybranych regionów fizyczno-geograficznych Polski.	Uczeń: – potrafi określić czynniki kształtujące typy krajobrazu występujące w wybranych regionach fizyczno-geograficznych Polski.
7.2. Surowce mineralne Polski	Uczeń: – wie, jakie surowce mineralne występują na obszarze Polski i do czego są wykorzystywane.	Uczeń: – na podstawie mapy fizyczno-geograficznej Polski potrafi wskazać rozmieszczenie	Uczeń: – określa znaczenie gospodarcze poszczególnych rodzajów surowców mineralnych.	Uczeń: – na podstawie danych statystycznych uczeń potrafi ocenić zasoby surowców energetycznych	Uczeń: – potrafi określić wpływ budowy geologicznej Polski na rozmieszczenie surowców mineralnych.

		najważniejszych surowców mineralnych.		w Polsce i obliczyć udział w wydobyć światowym.	
7.3. Klimat Polski	Uczeń: potrafi wymienić czynniki kształtujące klimat w Polsce.	Uczeń: – potrafi omówić cechy charakterystyczne dla klimatu regionu, w którym mieszka.	Uczeń: – potrafi omówić zróżnicowanie średnich temperatur stycznia i lipca oraz sum rocznych opadów na obszarze Polski na podstawie map tematycznych.	Uczeń: – potrafi wskazać cechy klimatu morskiego i kontynentalnego na obszarze Polski na przykładzie zamieszczonych w treści lekcji klimatogramów.	Uczeń: – potrafi wyjaśnić, na czym polega przejściowość klimatu w Polsce.
7.4. Sieć wodna Polski	Uczeń: – wymienia elementy sieci wodnej Polski.	Uczeń: – omawia przyczyny powstawania powodzi i wskazuje działania przyczyniające się do zmniejszenia zagrożenia powodzią.	Uczeń: – omawia cechy charakterystyczne jednego z elementów sieci wodnej Polski na podstawie map tematycznych.	Uczeń: – identyfikuje obszary deficytowe wody w Polsce i wymienia sposoby racjonalnego gospodarowania zasobami wodnymi.	Uczeń: – potrafi omówić jeden z elementów sieci wodnej Polski w formie prezentacji multimedialnej.
7.5. Formy ochrony przyrody	Uczeń: – wymienia i definiuje formy ochrony przyrody w Polsce.	Uczeń: – omawia stan zanieczyszczenia środowiska w regionie, w którym mieszka.	Uczeń: – omawia stan zanieczyszczenia powietrza i wód Polski na podstawie danych statystycznych.	Uczeń: – potrafi wskazać działania zmierzające do poprawy jakości środowiska w Polsce i uzasadniania konieczność ich stosowania.	Uczeń: – omawia najważniejsze cechy wybranego parku narodowego Polski w formie prezentacji multimedialnej.

**Wymagania na poszczególne oceny z przedmiotu geografia
dla klasy II szkoły branżowej I stopnia, uwzględniający kształcone umiejętności i treści podstawy programowej**

Temat	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
I. Rozwój społeczno-gospodarczy świata					
1.1. Podział polityczny świata	Uczeń: – definiuje pojęcie „państwo” i wymienia jego cechy – podaje liczbę państw na świecie w zależności od różnych kryteriów	Uczeń: – wymienia zmiany na mapie politycznej świata po 1989 r.	Uczeń - wyjaśnia, od czego zależy wybór stolicy państwa – określa przyczyny zmian na mapie politycznej świata po 1989 r.	Uczeń: – porównuje zmiany na mapie politycznej Europy w ciągu ostatnich 60 lat i wskazuje ich przyczyny	Uczeń: – na wybranym przykładzie wskazuje przyczyny tworzenia nowych państw w Europie i na świecie
1.2. Procesy integracji politycznej i gospodarczej na świecie. Unia Europejska	Uczeń: – wymienia instytucje UE – wymienia regionalne ugrupowania gospodarcze – wymienia struktury ONZ	Uczeń: – charakteryzuje instytucje UE i podaje ich strukturę – zna etapy rozszerzania UE – charakteryzuje regionalne ugrupowania gospodarcze oraz struktury ONZ – rozumie rolę NATO w świecie	Uczeń: – podaje konsekwencje integracji europejskiej – zna zasady funkcjonowania NATO	Uczeń: – wskazuje przykłady negatywnego wpływu Brexitu na Unię Europejską – podaje, w jaki sposób internet przyczynił się do rozwoju procesów globalizacyjnych	Uczeń: – podaje pozytywne i negatywne skutki globalizacji dla swojego regionu zamieszkania – pozyskuje informacje na temat wybranego regionalnego ugrupowania integracyjnego na świecie
1.3. Współczesne konflikty zbrojne	Uczeń: – wymienia współczesne konflikty zbrojne – zna pojęcie „terroryzm”	Uczeń: – potrafi wskazać na mapie państwa biorące udział we współczesnych konfliktach zbrojnych – wskazuje na mapie miejsca, w których doszło	Uczeń: – omawia sposoby zapobiegania konfliktom zbrojnym i atakom terrorystycznym	Uczeń: – na przykładzie wybranych konfliktów zbrojnych wskazuje ich przyczyny, przebieg i konsekwencje	Uczeń: – podaje przykłady wpływu zasobów środowiska przyrodniczego, w tym zasobów wodnych, położenia geograficznego i surowców mineralnych

		do największych ataków terrorystycznych			na powstawanie konfliktów zbrojnych
1.4. Przestrzenne zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego świata	Uczeń: – wymienia mierniki rozwoju społeczno-gospodarczego świata	Uczeń: – charakteryzuje mierniki rozwoju społeczno-gospodarczego świata – podaje podział państw według rozwoju społeczno-gospodarczego	Uczeń: – podaje przyczyny dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego regionów świata – omawia możliwości zmniejszenia dystansu dzielącego państwa biedne od zamożnych	Uczeń: – charakteryzuje dysproporcje w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego regionów świata – porównuje kartogramy przedstawiające zróżnicowanie PKB na osobę, wartość wskaźnika HDI oraz wskaźnika wielowymiarowego ubóstwa – ocenia, czy istnieją różnice w rozmieszczeniu wartości powyższych wskaźników	Uczeń: – na wybranych przykładach państw z grupy wysoko rozwiniętych i państw z grupy najsłabiej rozwiniętych określa przyczyny, dla których znalazły się one w odmiennych grupach – potrafi znaleźć w internecie lub „Roczniku Statystycznym” wybrane wskaźniki świadczące o niedorozwoju społeczno-gospodarczym wybranych państw
II. Rozwój demograficzny ludności					
2.1. Rozmieszczenie ludności na świecie	Uczeń: – wymienia czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności – wskazuje przykłady obszarów o małej i dużej gęstości zaludnienia	Uczeń: – opisuje wpływ różnych czynników na rozmieszczenie ludności – wskazuje obszary o różnej gęstości zaludnienia na świecie – na podstawie danych statystycznych oblicza gęstość zaludnienia na danym obszarze	Uczeń: – wyjaśnia przyczyny występowania konkretnego zaludnienia w danym miejscu na świecie	Uczeń: – wyjaśnia zróżnicowanie w rozmieszczeniu ludności na danym kontynencie	Uczeń: – na wybranym przykładzie omawia negatywne skutki nadmiernego zagęszczenia ludności
2.2. Dynamika zaludnienia i ruch naturalny ludności	Uczeń: – wymienia czynniki wpływające na wzrost liczby ludności na świecie	Uczeń: – wyjaśnia przyczyny wzrostu ludności na świecie w ubiegłych	Uczeń: – na podstawie danych statystycznych charakteryzuje dynamikę	Uczeń: – omawia czynniki wpływające na niski	Uczeń: – na podstawie informacji z internetu, np. World Population Prospects

	w ubiegłych wiekach	wiekach – określa przyczyny wzrostu umieralności w różnych rejonach świata	rozwoju ludności w regionach świata według rozwoju społeczno-ekonomicznego	przyrost naturalny w Europie oraz na wysoki przyrost naturalny w państwach słabo rozwiniętych – oblicza przyrost rzeczywisty ludności na podstawie wzoru i danych statystycznych – na podstawie danych statystycznych określa przestrzenne różnicowanie współczynnika urodzeń, współczynnika zgonów i współczynnika przyrostu naturalnego	(https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Population/) podaje przykłady państw na świecie, w których do 2050 r. liczba ludności się zmniejszy – podaje przyczyny spadku zaludnienia określonych wyżej państw
2.3. Migracje ludności	Uczeń: – definiuje pojęcie „migracja” i podaje jej rodzaje	Uczeń: – wymienia przyczyny migracji	Uczeń: – charakteryzuje przyczyny i konsekwencje migracji – wyjaśnia różnice między uchodźcą a imigrantem – wskazuje na mapie świata przedstawiającej zróżnicowanie przestrzenne salda migracji obszary imigracyjne i emigracyjne	Uczeń: – omawia trudności, jakie spotykają imigrantów w nowym miejscu zamieszkania – wskazuje, jakie czynniki wpływają na atrakcyjność obszarów imigracyjnych	Uczeń: – na podstawie informacji z internetu i innych źródeł wyszukuje wiadomości na temat liczby emigrantów i uchodźców, którzy przybyli do Europy w ostatnich latach – omawia przyczyny ich przyjazdów
2.4. Struktura narodowościowa ludności	Uczeń: – wymienia trzy główne odmiany ludzkie – zna pojęcia „grupa etniczna” i „naród”	Uczeń: – podaje przykłady dyskryminacji rasowej	Uczeń: – opisuje strukturę narodowościową UE	Uczeń: – podaje przykłady przeciwdziałania dyskryminacji rasowej i podobnym form nietolerancji na świecie	Uczeń: – na podstawie różnych, aktualnych źródeł charakteryzuje migracje polityczne na przykładzie wybranego regionu świata, np. objętego obecnie konfliktem

2.5. Struktura wieku i proces starzenia się ludności	Uczeń: – zna kryteria podziału ludności – zna pojęcia „siła robocza” i „depresja urodzeniowa”	Uczeń: – wymienia przyczyny starzenia się ludności – wymienia konsekwencje procesu starzenia się ludności	Uczeń: – opisuje przyczyny i skutki starzenia się ludności	Uczeń: – oblicza współczynnik feminizacji na podstawie wzoru i danych statystycznych – wyjaśnia przyczyny różnic współczynników feminizacji w różnych rejonach świata	Uczeń: – w internecie i innych źródłach wiedzy wyszukuje informacje dotyczące wybranego problemu demograficznego w wybranym regionie świata – opisuje wybrany problem demograficzny i przedstawia jego istotę – proponuje sposoby rozwiązania powyższego problemu
2.6. Struktura wykształcenia ludności	Uczeń: – zna pojęcie „analfabetyzm” i różne poziomy wykształcenia	Uczeń: – na podstawie danych analizuje poziom analfabetyzmu i czasu nauki na świecie oraz ich wpływ na zarobki	Uczeń: – podaje przyczyny wysokiego analfabetyzmu w państwach słabo rozwiniętych – wskazuje na mapie świata państwa o największym poziomie analfabetyzmu na świecie	Uczeń: – wymienia przykłady działań, dzięki którym można zmniejszyć analfabetyzm	Uczeń: – podaje, w jaki sposób wykształcenie społeczeństwa może wpływać na gospodarkę
2.7. Urbanizacja w Polsce i na świecie	Uczeń: – zna pojęcie „urbanizacja” i wymienia typy urbanizacji – zna pojęcie „aglomeracja” i wymienia jej typy	Uczeń: – charakteryzuje typy urbanizacji – opisuje, jak powstały miasta – zna pojęcie „współczynnik urbanizacji” – charakteryzuje typy aglomeracji	Uczeń: – charakteryzuje rozmieszczenie ludności miejskiej wg regionu zamieszkania – na podstawie danych opisuje różnice we współczynniku urbanizacji w różnych regionach świata – wymienia pozytywne i negatywne skutki urbanizacji	Uczeń: – wyjaśnia różnice między rozwojem miast w państwach wysoko i słabo rozwiniętych – wyjaśnia pozytywne i negatywne skutki urbanizacji	Uczeń: – na wybranych przykładach omawia problemy wielkich miast i wskazuje możliwości ich rozwiązania
2.8. Czynniki rozwoju obszarów wiejskich	Uczeń: – z na pojęcia: „urbanizacja wsi”,	Uczeń: – wymienia pozytywne i negatywne aspekty	Uczeń: – charakteryzuje pozytywne i negatywne	Uczeń: – wskazuje współczesne	Uczeń: – zbiera informacje na temat tego, w jaki sposób

	„depopulacja”, „agroturystyka”, „deforestacja”	urbanizacji wsi – wymienia czynniki wpływające na depopulację wsi – opisuje zmiany w krajobrazie wsi spowodowane urbanizacją	aspekty urbanizacji wsi – opisuje przemiany wsi w UE	przemiany obszarów wiejskich i podaje skutki tych przemian	zmieniła się wieś w jego regionie lub województwie w ciągu ostatnich 50 lat – porównuje przemiany tej wsi z typami przemian opisanymi na lekcji
III. Współczesne kierunki rozwoju gospodarczego w Polsce i na świecie					
3.1. Zmiana roli sektorów gospodarki. Rolnictwo, przemysł i usługi	Uczeń: – wymienia i opisuje sektory gospodarki – wymienia trzy przyczyny spadku zatrudnienia w rolnictwie w państwach wysoko rozwiniętych	Uczeń: – na podstawie danych statystycznych wymienia przykłady państw o wysokim zatrudnieniu w rolnictwie, przemyśle i usługach	Uczeń: – wymienia przyczyny zmian roli sektorów gospodarki w państwach o różnym poziomie rozwoju	Uczeń: – wyjaśnia przyczyny zmian roli sektorów gospodarki w państwach o różnym poziomie rozwoju	Uczeń: – wskazuje i omawia czynniki wpływające na wysoki udział danych sektorów gospodarki w wybranym państwie
3.2. Procesy globalizacji i konsumpcjonizm	Uczeń: – definiuje pojęcia „globalizacja”, „konsumpcjonizm” i „pracoholizm”	Uczeń: – wyjaśnia przyczyny globalizacji oraz konsumpcjonizmu	Uczeń: – wymienia i charakteryzuje przykłady procesów globalizacyjnych	Uczeń: – określa wpływ globalizacji na rozwój regionalny i lokalny – wymienia pozytywne i negatywne aspekty globalizacji	Uczeń: – przedstawia sposoby zapobiegania zjawiskom konsumpcjonizmu i pracoholizmu – określa rolę internetu w rozwoju globalizacji
3.3. Rozwój gospodarczy Polski	Uczeń: – opisuje główne etapy rozwoju gospodarczego Polski	Uczeń: – wymienia i uzasadnia pozytywne i negatywne skutki transformacji społeczno-gospodarczej, która dokonała się w Polsce w latach 90. XX w.	Uczeń: – charakteryzuje rynek pracy w Polsce – oblicza współczynnik aktywności zawodowej	Uczeń: – wskazuje możliwości zmniejszenia bezrobocia w województwach, w których jest ono najwyższe	Uczeń: – na podstawie danych statystycznych podaje wskaźniki ukazujące rozwój gospodarczy Polski po przystąpieniu do Unii Europejskiej (np. PKB, produkcja rolnicza, przemysłowa, dostęp do internetu) – określa kierunki zmian (wzrost, spadek,

					stagnacja) – omawia sytuację na rynku pracy w regionie, w którym mieszka (poziom bezrobocie, oferty pracy, możliwości zatrudnienia)
3.4. Gospodarka oparta na wiedzy i kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego	Uczeń: – zna pojęcia: gospodarka oparta na wiedzy, społeczeństwo informacyjne – wymienia nowoczesne technologie	Uczeń: – wymienia cechy gospodarki opartej na wiedzy – podaje korzystne czynniki dla rozwoju gospodarki opartej na wiedzy – wymienia cechy społeczeństwa informacyjnego oraz czynniki wpływające na jego rozwój	Uczeń: – charakteryzuje zagrożenia społeczeństwa informacyjnego	Uczeń: – wyjaśnia, jak zapobiegać zagrożeniom wynikającym z życia w społeczeństwie informacyjnym	Uczeń: – omawia, korzystając z danych statystycznych, dostęp ludności w poszczególnych państwach do internetu – wymienia regiony o wysokim, średnim i niskim dostępie do internetu oraz uzasadnia, od czego zależy ta dostępność
3.5. Kapitał ludzki	Uczeń: – definiuje pojęcie „kapitał ludzki”	Uczeń: – wymienia czynniki zwiększające i ograniczające kapitał ludzki	Uczeń: – zna mierniki kapitału ludzkiego	Uczeń: – na podstawie przedstawionych wykresów i danych statystycznych – określa wpływ kapitału ludzkiego na rozwój gospodarczy	Uczeń: – podaje przykłady, w jaki sposób mobilność na rynku pracy może przyczynić się do zwiększenia zasobów kapitału ludzkiego
IV. Rolnictwo, leśnictwo i rybactwo					
4.1. Przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa	Uczeń: – wie, czym zajmuje się rolnictwo	Uczeń: – wymienia czynniki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki wpływające na rozwój produkcji rolniczej	Uczeń: – opisuje czynniki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki wpływające na rozwój produkcji rolniczej	Uczeń: – na podstawie danych statystycznych wymienia regiony świata o najlepszej przydatności rolniczej gleb	Uczeń: – określa, jak zwiększyć przydatność obszarów bardzo suchych i bardzo wilgotnych (mało przydatnych dla rolnictwa)
4.2. Główne uprawy roślinne i chów zwierząt na świecie	Uczeń: – klasyfikuje rośliny uprawne i wymienia ich	Uczeń: – wymienia główne obszary uprawy różnych	Uczeń: – wskazuje, jakie zboża są podstawą żywienia w	Uczeń: – na podstawie atlasu geograficznego lub	Uczeń: – wyszukuje w dostępnych źródłach informacji o

	przykłady – wymienia rośliny, z których są produkowane używki – wymienia produkty pochodzenia zwierzęcego	zbóż, roślin bulwiastych, oleistych, cukrodajnych, włóknistych, kauczukodajnych na świecie – wymienia miejsca uprawy używek – wymienia miejsca uprawy owoców i warzyw – wymienia czynniki wpływające na chów zwierząt w różnych częściach świata – wymienia główne miejsca chowu zwierząt gospodarskich na świecie	różnych regionach świata – omawia zależność chowu wybranych zwierząt gospodarskich na świecie od czynników przyrodniczych, kulturowych i ekonomicznych	danych statystycznych wyjaśnia na wybranych przykładach, jakie czynniki wpłynęły na wysoki udział użytków rolnych, gruntów ornych oraz użytków zielonych różnych państwach – sprawdza w roczniku statystycznym lub w internecie, w których państwach spożywa się najczęściej herbaty i kawy (na mieszkańca) i czy to są te same państwa, w których uprawy tych roślin są największe	miejscu hodowli jedwabników, mułów, osłów, jaków, lam i reniferów oraz wyjaśnia, w jakim celu hoduje się te zwierzęta – podaje, jakie rośliny uprawia się w jego regionie zamieszkania (województwie) i na jakich glebach
4.3. Lesistość i gospodarka leśna	Uczeń: – zna pojęcie „lesistość” – wymienia funkcje lasu	Uczeń: – opisuje dynamikę zmian obszarów leśnych – podaje zagrożenia lesistości	Uczeń: – na podstawie danych statystycznych podaje, które państwa mają największą powierzchnię lasów, a które najmniejszą – wyjaśnia, od czego zależy poziom lesistości	Uczeń: – na podstawie różnych źródeł informacji podaje przykłady rabunkowej gospodarki leśnej – oblicza powierzchnię lasów na mieszkańca w różnych państwach	Uczeń: – przedstawia propozycje racjonalnej gospodarki leśnej, aby zapobiec zmniejszaniu się powierzchni lasów
4.4. Rybołówstwo i eksploatacja zasobów morskich	Uczeń: – wymienia cechy gospodarki morskiej	Uczeń: – charakteryzuje cechy gospodarki morskiej i jej zagrożenia	Uczeń – na podstawie danych statystycznych określa obszary o dużym i małym spożyciu ryb i innych stworzeń morskich na 1 mieszkańca	Uczeń: – wyjaśnia przyczyny różnic między w spożyciu ryb w różnych państwach	Uczeń: – podaje przykłady zagrożeń nadmiernej eksploatacji zasobów morskich na podstawie dostępnych źródeł informacji – wyszukuje w dostępnych źródłach informacji jak gospodarczo wykorzystuje się organizmy morskie (rośliny i zwierzęta) – poza celami konsumpcyjnymi

V. Przemysł i budownictwo					
5.1. Czynniki lokalizacji przemysłu	Uczeń: – podaje definicję przemysłu oraz wymienia jego gałęzie	Uczeń: – wymienia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki jego lokalizacji	Uczeń: – opisuje przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki jego lokalizacji	Uczeń: – określa, jakie czynniki lokalizacji są najważniejsze dla następujących wybranych zakładów, np. huty miedzi, zakładów przemysłu papierniczego, przemysłu samochodowego, cukrowni	Uczeń: – przedstawia zakład przemysłowy funkcjonujący w sąsiedztwie miejsca jego zamieszkania lub nauki – na podstawie dostępnych źródeł informacji omawia funkcjonowanie położonej w jego regionie specjalnej strefy ekonomicznej
5.2. Przemysł tradycyjny i przemysł wysokich technologii	Uczeń: – wymienia cechy przemysłu wysokiej technologii – wymienia formy przestrzenne przemysłu wysokiej technologii	Uczeń: – opisuje formy przestrzenne przemysłu wysokiej technologii – podaje przykłady lokalizacji przemysłu wysokiej technologii	Uczeń: – porównuje cechy przemysłu tradycyjnego i przemysłu wysokich technologii na przykładach, np. hutnictwa żelaza i przemysłu elektronicznego	Uczeń: – wyszukuje informacje o wybranych obszarach wysokich technologii, przedstawia ich najważniejsze cechy: lokalizację, profil produkcji, zaplecze naukowo-badawcze – wyszukuje informacje o parkach technologicznych lub naukowych występujących w Polsce	Uczeń: – wymień gałęzie przemysłu wysokich technologii występujące w jego regionie – omawia perspektywy rozwoju technopolii w Polsce, np. na przykładzie Doliny Lotniczej (www.dolinalotnicza.pl)
5.3. Procesy deindustrializacji i reindustrializacji	Uczeń: – wymienia elementy współczesnych przemian w przemyśle	Uczeń: – opisuje pojęcia „deindustrializacja” i „reindustrializacja”	Uczeń: – wyjaśnij różnice pomiędzy reindustrializacją a deindustrializacją	Uczeń: – omawia różnice w krajobrazie między tradycyjnym a współczesnym przemysłem	Uczeń: – przedstawia, jak przebiegał proces deindustrializacji w Polsce
5.4. Rola budownictwa w gospodarce Polski	Uczeń: – opisuje, czym zajmuje się budownictwo	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie ładu w budownictwie	Uczeń: – wyjaśnia, dlaczego w budownictwie należy dostosować styl do danego krajobrazu i	Uczeń: – omawia wpływ rozwoju budownictwa mieszkaniowego na inne sektory gospodarki	Uczeń: – na podstawie różnych źródeł informacji podaje przykłady największych inwestycji budowlanych w

			regionu	– wymień ważniejsze inwestycje budowlane w swojej okolicy i podaj, w jaki sposób wpłyną one na życie miejscowości lub całej okolicy	Polsce w dziedzinie infrastruktury
5.5. Surowce energetyczne na świecie. Produkcja energii elektrycznej i zmiany w strukturze jej zużycia	Uczeń: – wymienia odnawialne źródła energii – podaje przykłady odnawialnych i nieodnawialnych źródeł energii	Uczeń: – wymienia rejony występowaniu ropy naftowej, gazu ziemnego, węgla kamiennego i brunatnego – charakteryzuje wybrane źródła energii – wymienia pozytywne i negatywne aspekty produkcji energii w elektrowni jądrowej	Uczeń: – wyjaśnia przyczyny zmian w strukturze wykorzystania surowców energetycznych – na podstawie danych statystycznych porównuje strukturę produkcji energii elektrycznej w Polsce na tle innych państw	Uczeń: – wskazuje bariery rozwoju elektrowni wykorzystujących alternatywne źródła energii – wymienia pozytywne i negatywne aspekty produkcji energii w elektrowni jądrowej	Uczeń: – uzasadnia stwierdzenie, że „ropa rządzi światem” – omawia wpływ produkcji energii elektrycznej z różnych źródeł na środowisko przyrodnicze
VI. Rola usług we współczesnej gospodarce					
6.1. Zróżnicowanie i znaczenie sektora usług w Polsce i na świecie	Uczeń: – wymienia rodzaje usług i klasyfikuje je wg kategorii – zna pojęcie dochodu narodowego	Uczeń: – wymienia etapy rozwoju usług w państwach słabo rozwiniętych, rozwijających się i wysoko rozwiniętych	Uczeń: – opisuje funkcje usług – wyjaśnia, dlaczego usługi odgrywają ważną rolę we współczesnej gospodarce	Uczeń: – na podstawie danych statystycznych wskazuje regiony o wysokim i niskim odsetku usług w PKB oraz wyjaśnia przyczyny takiego zróżnicowania – na podstawie danych statystycznych przedstawiających strukturę usług w różnych państwach określa, co jest przyczyną zróżnicowania między państwami Europy Wschodniej i Zachodniej	Uczeń: – wyjaśnia, dlaczego w państwach poindustrialnych zapotrzebowanie na usługi transportowe jest mniejsze niż w państwach industrialnych, natomiast wzrasta zapotrzebowanie na usługi komunikacyjne
6.2. Rodzaje transportu i	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:

ich uwarunkowania rozwoju w Polsce	– wymienia rodzaje transportu	– charakteryzuje rodzaje transportu	– przedstawia zalety i wady transportu lądowego, wodnego i powietrznego	– na podstawie danych statystycznych określa zróżnicowanie transportu i jego typów na świecie i wyjaśnia przyczyny tych różnic	– proponuje działania, jakie należy podjąć, aby usprawnić transport kolejowy i drogowy w Polsce
6.3. Rozwój turystyki w Polsce i na świecie	Uczeń: – wymienia czynniki wpływające na rozwój turystyki	Uczeń: – opisuje społeczno-gospodarcze znaczenie turystyki	Uczeń: – charakteryzuje zagospodarowanie turystyczne na wybranych przykładach	Uczeń: – opisuje kierunki krajowej turystyki i wyjaśnia przyczyny rozwoju turystyki w tych regionach	Uczeń: – przedstawia atrakcje turystyczne wybranego zagranicznego regionu chętnie odwiedzanego przez polskich turystów

**Wymagania na poszczególne oceny z przedmiotu geografia
dla klasy III szkoły branżowej I stopnia autorstwa Sławomira Kurka, uwzględniający kształcone umiejętności i treści podstawy programowej**

Temat: Uczeń: Ocena dopuszczająca, Ocena dostateczna, Ocena dobra, Ocena bardzo dobra, Ocena celująca

I. Społeczeństwo i gospodarka Polski

1.1. Stan i rozmieszczenie ludności Polski

- rozumie pojęcie *gęstość zaludnienia*,
- wskazuje na mapie Polski co najmniej po dwa regiony o największej i najmniejszej gęstości zaludnienia.
- podaje co najmniej trzy czynniki decydujące o dużej i małej gęstości zaludnienia.
- potrafi obliczyć gęstość zaludnienia,
- wyjaśnia na co najmniej czterech przykładach, od czego zależy rozmieszczenie ludności Polski.
- porównuje regiony o różnej gęstości zaludnienia i wskazuje przyczyny tych różnic.
- potrafi wskazać zmiany gęstości zaludnienia w kontekście historycznym na wybranych przykładach regionów Polski.

1.2. Dynamika zaludnienia i ruch naturalny ludności Polski

- podaje co najmniej dwa czynniki wpływające na zmiany liczby ludności po II wojnie światowej,
- zna pojęcia *przyrost naturalny* i *przyrost rzeczywisty*.
- potrafi wskazać na mapie województwa o dużym i małym przyroście naturalnym,

- opisuje zmiany liczby urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego na podstawie wykresu.
- podaje przyczyny zmian liczby ludności Polski po 1990 r.,
- wyjaśnia, czym jest przyrost rzeczywisty ludności,
- analizuje zmiany współczynnika przyrostu naturalnego oraz zmiany liczby kobiet w wieku prokreacyjnym,
- wyjaśnia pojęcie *depopulacja*.
- udowadnia, że model rodziny ma wpływ na zmiany liczby ludności Polski,
- wyjaśnia związek między zmianami współczynnika przyrostu naturalnego oraz zmianami liczby kobiet w wieku prokreacyjnym,
- analizuje zróżnicowanie przestrzenne przyrostu rzeczywistego Polski.
- wyjaśnia związek między przyrostem rzeczywistym ludności Polski a jej poziomem rozwoju gospodarczego,
- analizuje zjawisko depopulacji w powiązaniu z migracjami.

1.3. Migracje wewnętrzne i zewnętrzne ludności Polski

- rozumie pojęcie *migracja* i podaje co najmniej dwa przykłady migracji Polaków.
- charakteryzuje migracje wewnętrzne i zewnętrzne Polaków,
- podaje co najmniej trzy przyczyny migracji zewnętrznych Polaków,
- rozumie pojęcia *imigracja* i *emigracja*.
- omawia zróżnicowanie przestrzenne salda migracji wewnętrznych Polaków na podstawie kartogramu,
- wymienia co najmniej cztery kierunki migracji zewnętrznych Polaków.
- podaje skutki migracji wewnętrznych i zewnętrznych dla Polski, uwzględnia migrantów, którzy przybyli do Polski,
- analizuje kierunki migracji Polaków w kontekście atrakcyjności wybieranych krajów.
- wyszukuje wiadomości z dostępnych źródeł na temat liczby migrantów i uchodźców, którzy przybyli do Polski w ostatnich latach,
- podaje przyczyny ich przyjazdów.

1.4. Struktura demograficzna ludności Polski

- potrafi odczytać dane z piramidy wieku i płci ludności Polski,
- wymienia co najmniej dwie cechy charakterystyczne dla wieku i płci społeczeństwa polskiego,
- wymienia co najmniej dwie konsekwencje starzenia się ludności Polski.
- potrafi omówić piramidę wieku i płci ludności Polski z uwzględnieniem okresów wyżów i niżów demograficznych,
- dzieli ludność według ekonomicznych grup wieku,
- zna tendencję przeciętnej długości trwania życia w Polsce.
- analizuje piramidę płci i wieku ludności Polski,
- poprawnie odczytuje z kartogramów regiony o dużym i małym udziale ludności podzielonej według grup ekonomicznych,

- zna indeks starości demograficznej dla Polski.
- wyjaśnia przyczyny powojennego wyżu demograficznego oraz potrafi powiązać z nim echo wyżu demograficznego,
- analizuje strukturę płci ludności polski z uwzględnieniem współczynnika feminizacji.
- wyjaśnia przyczyny nierównego rozmieszczenia ludności według grup ekonomicznych,
- analizuje współczynnik feminizacji dla różnych obszarów Polski.

1.5. Rynek pracy w Polsce

- zna strukturę zatrudnienia w Polsce,
- rozumie pojęcia *restrukturyzacja* i *reprzywatyzacja*.
- wskazuje na mapie województwa o największej i najmniejszej stopie bezrobocia,
- podaje co najmniej trzy przyczyny bezrobocia w Polsce.
- wskazuje tendencje zmian w strukturze zatrudnienia w Polsce,
- zna mierniki zróżnicowania rynku pracy i potrafi je scharakteryzować,
- podaje co najmniej dwa skutki bezrobocia.
- wskazuje związki między procesami zachodzącymi w polskiej gospodarce a rynkiem pracy,
- wyjaśnia regionalne zróżnicowanie stopy bezrobocia,
- podaje przykłady wpływu integracji europejskiej i globalizacji na rynek pracy w Polsce.
- odwołuje się do wiedzy historycznej, omawiając zjawiska zachodzące na rynku pracy w Polsce,
- ocenia wpływ integracji europejskiej i globalizacji na zmiany zachodzące na rynku pracy w Polsce.

1.6. Urbanizacja i osadnictwo wiejskie w Polsce

- podaje przykłady aglomeracji mono- (co najmniej cztery) i policentrycznych (jeden) w Polsce,
- zna kryterium uznania jednostki osadniczej za miasto.
- podaje co najmniej dwie różnice między miastem a wsią,
- wskazuje na mapie przykłady różnych typów aglomeracji.
- omawia różnice między aglomeracją mono- i policentryczną na przykładach,
- wymienia co najmniej trzy zmiany, jakie zaszły na wsi polskiej.
- opisuje przebieg procesów urbanizacyjnych w Polsce i wskazuje charakterystyczne dla danego okresu typy miast,
- wyjaśnia, na czym polega proces rewitalizacji,
- wskazuje skutki urbanizacji w polskich miastach.
- ocenia zjawisko rewitalizacji na konkretnym przykładzie,
- potrafi przedstawić procesy urbanizacyjne przebiegające w Polsce w porównaniu z innymi państwami.

1.7. Zróżnicowanie rozwoju rolnictwa w Polsce

- wymienia co najmniej cztery czynniki rozwoju rolnictwa,
- zna pojęcie *okres wegetacyjny*.
- podaje co najmniej trzy rośliny żywieniowe, które zajmują w strukturze upraw największe powierzchnie w Polsce,
- wskazuje na mapie co najmniej dwa regiony Polski o sprzyjających warunkach dla rozwoju rolnictwa.
- opisuje wpływ co najmniej czterech czynników na rozwój rolnictwa,
- wskazuje na mapie główne obszary upraw i hodowli w Polsce.
- wyjaśnia wpływ czynników pozaprzyrodniczych na rozwój rolnictwa w Polsce,
- analizuje strukturę zasiewów i strukturę produkcji zwierzęcej i formułuje wnioski.
- ocenia wpływ przemian gospodarczych zachodzących w Polsce po 1989 roku na rozwój rolnictwa.

1.8. Zmiany strukturalne przemysłu Polski i gospodarka morska

- wymienia po dwa skutki pozytywne i negatywne restrukturyzacji przemysłu,
- potrafi wskazać główny kierunek zmian w przemyśle,
- podaje co najmniej dwa przykłady prowadzonej gospodarki morskiej.
- potrafi podać co najmniej jeden przykład zmian strukturalnych w polskiej gospodarce,
- opisuje konsekwencje restrukturyzacji przemysłu w Polsce,
- wskazuje na mapie co najmniej trzy porty w Polsce.
- opisuje zmiany, jakie zaszły w polskim przemyśle po 1989 roku,
- wymienia gałęzie przemysłu zaawansowanej technologii, które rozwijają się w Polsce,
- wskazuje na mapie co najmniej trzy porty rybackie i cztery porty przeładunkowe w Polsce.
- rozumie i wyjaśnia wpływ nakładów na działalność badawczą i rozwojową na rozwój przemysłu zaawansowanej technologii,
- potrafi wyjaśnić znaczenie dostępu do morza dla rozwoju gospodarczego kraju.
- udowadnia, że restrukturyzacja i repriwatyzacja przemysłu w Polsce była niezbędna dla jego dalszego rozwoju.

1.9. Zmiany i zróżnicowanie sieci transportu

- wymienia rodzaje transportu (co najmniej cztery),
- potrafi podać zalety i wady co najmniej dwóch rodzajów transportu.
- wymienia co najmniej dwa województwa o dużej gęstości dróg kołowych i kolejowych oraz wskazuje je na mapie,
- wskazuje na mapie co najmniej dwa żeglowne odcinki rzek.
- zna wady i zalety różnych rodzajów transportu i odnosi je do transportu Polski,
- wskazuje rodzaje transportu odgrywające największą rolę w przewozie pasażerów oraz towarów,

- rozumie pojęcie *transport intermodalny*.
- na podstawie danych statystycznych określa znaczenie poszczególnych rodzajów transportu w przewozie osób i towarów z uwzględnieniem transportu przesyłowego,
- wyjaśnia tendencje zmian zachodzących w polskim transporcie.
- dokonuje oceny, podając racjonalne argumenty, budowy na dnie Bałtyku gazociągu Nord Stream i planowanej odnogi tego gazociągu.

1.10. Walory turystyczne Polski

- wymienia co najmniej cztery walory turystyczne Polski,
- wskazuje na mapie co najmniej dwa regiony turystyczne Polski.
- wymienia walory turystyczne Polski i wskazuje miejsca ich występowania na mapie,
- zna i wskazuje na mapie co najmniej cztery obiekty z listy Światowego Dziedzictwa UNESCO.
- zna i opisuje turystyczne regiony Polski, wskazuje je na mapie,
- zna i wskazuje na mapie parki narodowe w Polsce.
- charakteryzuje regiony turystyczne Polski, uzasadniając ich atrakcyjność turystyczną,
- wskazuje na mapie obiekty z listy Światowego Dziedzictwa UNESCO i uzasadnia konieczność ich zachowania w stanie nienaruszonym.
- odwołuje się do wcześniej zdobytej wiedzy oraz wiedzy pozyskanej ze źródeł cyfrowych i określa pozycję Polski wśród krajów świata pod względem walorów turystycznych.

II. Zróżnicowanie społeczno-kulturowe Polski

2.1. Zróżnicowanie etnograficzne Polski

- podaje przykłady co najmniej dwóch mniejszości etnicznych i mniejszości narodowych w Polsce,
- zna pojęcie *etnografia* i podaje przykłady co najmniej dwóch regionów etnograficznych Polski.
- podaje co najmniej trzy cechy wyróżniające grupy etnograficzne,
- opisuje rozmieszczenie grup etnograficznych Polski na podstawie mapy w podręczniku.
- opisuje strukturę narodowościową ludności Polski,
- wskazuje na mapie i krótko charakteryzuje położenie regionów etnograficznych Polski.
- analizuje rozmieszczenie grup etnicznych i mniejszości narodowych w Polsce, wskazuje na ich odmienność i bogactwo kulturowe,
- wyjaśnia różnicę między mniejszościami narodowymi i grupami etnicznymi.
- potrafi podać przykłady wydarzeń kulturalnych organizowanych przez grupę etniczną zamieszkującą w najbliższej okolicy,
- prowadzi dyskusję na temat różnorodności etnicznej Polski z zachowaniem postawy otwartości i tolerancji.

2.2. Zróżnicowanie poziomu życia w Polsce

- wymienia co najmniej trzy czynniki wpływające na poziom życia,
- podaje co najmniej po dwie zalety i dwie wady życia na wsi i w mieście.
- zna elementy składające się na poziom życia i podaje co najmniej po jednym przykładzie ich wpływu na ten poziom,
- wymienia co najmniej dwie gminy w Polsce o największych dochodach.

- omawia na podstawie danych dostępnych w podręczniku czynniki wpływające na poziom życia w Polsce,
- wypowiada się na temat tego, gdzie chciałby mieszkać – na wsi czy w mieście, podając co najmniej trzy argumenty za i przeciw,
- potrafi wskazać przyczyny bogactwa najzamożniejszych gmin w Polsce.
- analizuje na podstawie map i danych w podręczniku warunki życia w poszczególnych regionach Polski i wyjaśnia przyczyny takiego stanu,
- formułuje ogólną ocenę na temat poziomu życia w Polsce popartą co najmniej trzema argumentami.
- analizuje zależności między rozwojem gospodarczym regionów Polski a poziomem życia w tych regionach i formułuje wnioski.

2.3. Regionalne zróżnicowanie ubóstwa w Polsce

- zna i rozumie pojęcia *ubóstwo* i *wykluczenie społeczne*,
- podaje co najmniej pięć sposobów przeciwdziałania i zapobiegania ubóstwu oraz wykluczeniu społecznemu.
- wskazuje na mapie co najmniej po dwa województwa, w których notowany jest najwyższy i najniższy wskaźnik skrajnego ubóstwa,
- zna wpływ wykształcenia na zasięg skrajnego ubóstwa.
- wymienia czynniki, które wpływają na zjawisko ubóstwa i odnosi je do województw, w których ten wskaźnik jest wysoki,
- wyjaśnia, na czym polega wykluczenie cyfrowe i podaje sposoby przeciwdziałania takiemu wykluczeniu.
- wyjaśnia, w odniesieniu do różnych cech demograficzno-ekonomicznych społeczeństwa, zróżnicowanie przestrzenne poziomu ubóstwa w Polsce,
- proponuje sposoby przeciwdziałania ubóstwu w odniesieniu do województw o wysokim wskaźniku skrajnego ubóstwa.
- na podstawie posiadanej wiedzy na temat starzenia się społeczeństwa polskiego formułuje prognozę dotyczącą zmian wartości wskaźnika skrajnego ubóstwa w ciągu najbliższych lat.

2.4. Charakterystyka wybranych miast Polski

- potrafi wskazać na mapie Polski co najmniej pięć miast, w tym Warszawę,
- wymienia cechy charakterystyczne stolicy Polski.
- buduje kilkuzdaniową wypowiedź na temat stolicy Polski, w której zawarte są informacje społeczno-gospodarcze.
- wskazuje na mapie i opisuje miasta, które poznał na lekcji.
- wskazuje funkcje, jakie pełnią miasta w życiu społeczno-gospodarczym i podaje przykłady miast polskich pełniących takie funkcje.
- na podstawie różnych, aktualnych źródeł charakteryzuje miasta występujące w regionie, w którym mieszka.

2.5. Działania na rzecz rozwoju lokalnego i regionalnego

- rozumie pojęcia *partycypacja społeczna* i *budżet obywatelski*,
- podaje choć jeden przykład partycypacji społecznej w regionie, w którym mieszka.
- wymienia co najmniej trzy cele rozwoju lokalnego i regionalnego,
- podaje przykłady wykorzystania budżetu obywatelskiego przez lokalne społeczności.
- podaje co najmniej cztery przykłady czynników wpływających na rozwój lokalny i regionalny,
- opisuje dwie ścieżki partycypacji społecznej.

- analizuje czynniki rozwoju lokalnego i regionalnego i odnosi je do swojego miejsca zamieszkania lub regionu.
- ocenia rolę konsultacji społecznych i budżetu obywatelskiego w życiu polityczno-społecznym i gospodarczym lokalnych społeczności.

III. Przyrodnicze uwarunkowania gospodarczej działalności człowieka

3.1. Przyrodnicze uwarunkowania rolnictwa

- rozumie pojęcia *żyźność gleby* i *okres wegetacyjny*,
- wymienia co najmniej dwa czynniki, od których zależą warunki rozwoju rolnictwa.
- wymienia i pokazuje na mapie co najmniej po dwa regiony na świecie o dobrych i złych warunkach rozwoju rolnictwa,
- podaje przykłady gleb o dużej żyzności.
- podaje przykłady, jak klimat, ukształtowanie powierzchni, żyzność gleb i zasoby wodne wpływają na rozwój rolnictwa i wskazuje na mapie przykłady regionów, gdzie możemy zaobserwować ten wpływ.
- wyjaśnia przyczyny zróżnicowania warunków rozwoju rolnictwa na świecie,
- analizuje obszary katastrof ekologicznych spowodowanych przez rolniczą działalność człowieka i formułuje wnioski,
- opisuje, jak warunki przyrodnicze wpływają na rozwój rolnictwa w regionie, w którym mieszka.
- udowadnia, że rolnictwo jest sektorem gospodarki w największym stopniu uzależnionym od środowiska przyrodniczego.

3.2. Wpływ surowców mineralnych na rozwój przemysłu i handel zagraniczny

- nazywa główny surowiec energetyczny Polski – węgiel kamienny,
- wymienia co najmniej trzy kraje wydobywające ropę naftową.
- na podstawie mapy w podręczniku podaje nazwy państw wydobywających węgiel kamienny i brunatny w Europie,
- wie, że surowce eksportują przede wszystkim kraje słabiej rozwinięte gospodarczo.
- charakteryzuje strukturę importu i eksportu wybranych państw na podstawie diagramów w podręczniku,
- wyjaśnia przyczyny spadku wydobycia węgla kamiennego.
- analizuje wydobycie surowców mineralnych i wskazuje ich wpływ na rozwój przemysłu,
- wyjaśnia przyczyny spadku znaczenia przemysłu ciężkiego w gospodarce.
- wyjaśnia znaczenie wydobycia ropy naftowej dla rozwoju gospodarki w krajach ją wydobywających i krajach, które ją przetwarzają.

3.3. Pokonywanie przyrodniczych ograniczeń w działalności gospodarczej człowieka. Rozwój zrównoważony

- zna i rozumie pojęcia *system przyrodniczy*, *rozwój zrównoważony* i *konsumpcjonizm*,
- wymienia co najmniej trzy zmiany w środowisku przyrodniczym, które są dziełem człowieka.
- zna i rozumie pojęcie *antropopresja*,
- podaje co najmniej dwa przykłady antropopresji,
- wymienia co najmniej cztery cele zrównoważonego rozwoju.
- opisuje zmiany zachodzące w gospodarce i ich wpływ na stan środowiska przyrodniczego,
- podaje przykłady działań zmierzających do zmian relacji człowiek – środowisko (CZR).
- udowadnia na podstawie posiadanych informacji zmieniającą się rolę czynników przyrodniczych w rozwoju gospodarczym,

- wskazuje działania, które może podjąć w życiu codziennym, by przyczynić się do realizacji wybranych celów zrównoważonego rozwoju.
- dyskutuje na temat skutków wprowadzanych przez człowieka zmian w środowisku przyrodniczym.

IV. Relacje człowiek – środowisko geograficzne

4.1. Wpływ działalności człowieka na powstawanie smogu

- zna i rozumie pojęcie *smog*,
- wymienia co najmniej po jednym miejscu w Polsce i na świecie, gdzie jest zła jakość powietrza.
- wymienia rodzaje działalności człowieka, które przyczyniają się do powstawania smogu,
- podaje co najmniej trzy działania antysmogowe.
- analizuje schemat przedstawiający powstawanie smogu,
- podaje dwa typy smogu,
- wymienia co najmniej dwa skutki oddychania toksycznym powietrzem.
- wyjaśnia różnice między smogiem typu londyńskiego i typu Los Angeles,
- analizuje przestrzenne zróżnicowanie średniego stężenia pyłów PM 2,5 i wyjaśnia przyczyny złego stanu powietrza.
- proponuje sposoby zapobiegania zanieczyszczeniom powietrza oraz działania, które może podjąć każdy uczeń na co dzień, by powietrze w najbliższej okolicy było czystsze.

4.2. Wpływ wielkich inwestycji hydrologicznych na środowisko geograficzne

- podaje przykład wielkiej inwestycji hydrologicznej,
- wymienia co najmniej dwa powody budowy zapory na rzece.
- wskazuje na mapie położenie Tamy Trzech Przełomów,
- podaje co najmniej trzy skutki budowy zapory na rzece Jangcy.
- opisuje wielką inwestycję hydrologiczną, jaką jest Tama Trzech przełomów,
- podaje dwa argumenty, które uzasadniają powstanie tej inwestycji.
- ocenia korzyści i negatywny wpływ wielkich inwestycji hydrologicznych na środowisko geograficzne na przykładzie Zapory Trzech Przełomów na Jangcy.
- wyszukuje w dostępnych źródłach informacji o innych wielkich inwestycjach hydrologicznych i porównuje skutki ich powstania.

4.3. Wpływ działalności rolniczej na środowisko przyrodnicze (erozja, wylesianie, pustynnienie)

- rozumie pojęcia: *erozja*, *deforestacja*, *pustynnienie* i *rekultywacja*,
- wymienia co najmniej trzy przyczyny degradacji gleb.
- wymienia co najmniej dwa skutki degradacji gleb,
- wskazuje na mapie położenie co najmniej dwóch obszarów o zdegradowanych glebach,
- opisuje, jak powstaje lej depresyjny.
- wymienia rodzaje erozji gleb,
- podaje przykłady obszarów, na których zmiana stosunków wodnych doprowadziła do degradacji gleb,
- wyjaśnia, w jaki sposób zmiana stosunków wodnych na danym obszarze wpływa na stan gleby.

- analizuje na przykładach ze świata i z Polski wpływ działalności rolniczej, w tym płodozmianu i monokultury rolnej, chemizacji i mechanizacji rolnictwa, melioracji i nadmiernego wypasu zwierząt, na środowisko przyrodnicze,
- wskazuje sposoby przywracania wartości użytkowej zdegradowanej gleby.
- wyszukuje w dostępnych źródłach informacji, jak działalność człowieka w najbliższej okolicy wpływa na stan środowiska przyrodniczego,
- dokonuje oceny wpływu działalności człowieka na środowisko w najbliższej okolicy.

4.4. Wpływ działalności górniczej na środowisko przyrodnicze. Rekultywacja terenów pogórnich

- podaje przynajmniej dwa przykłady działań człowieka zmniejszające negatywne skutki górnictwa.
- podaje co najmniej trzy przykłady skutków wydobycia surowców mineralnych,
- rozumie pojęcie *lej depresyjny*.
- zna i wymienia metody rekultywacji terenów pogórnich,
- wskazuje na mapie świata i Polski obszary przekształcone przez górnictwo.
- analizuje przekrój geologiczny z okolic Bełchatowa i wyjaśnia mechanizm tworzenia się leja depresyjnego,
- wyjaśnia wpływ górnictwa na środowisko przyrodnicze na przykładzie odkrywkowych i głębinowych kopalni w Polsce i na świecie.
- analizuje i ocenia działania podjęte w celu rekultywacji terenów pogórnich,
- proponuje inne rozwiązania niż podane w podręczniku.

4.5. Degradacja krajobrazu kulturowego

- rozumie pojęcie *krajobraz kulturowy*,
- podaje przykłady co najmniej trzech krajobrazów kulturowych.
- rozumie pojęcie *rewitalizacja*,
- podaje przykłady rewitalizacji w miastach polskich,
- wymienia elementy krajobrazu kulturowego,
- podaje cel, w jakim została stworzona Lista światowego dziedzictwa UNESCO.
- podaje co najmniej cztery zjawiska występujące na obszarach zdegradowanych,
- opisuje wpływ rozwoju turystyki masowej na krajobraz kulturowy,
- podaje co najmniej cztery przykłady niematerialnego dziedzictwa kulturowego.
- wyjaśnia rolę planowania przestrzennego w kształtowaniu i ochronie krajobrazu kulturowego,
- uzasadnia konieczność przeciwdziałania degradacji krajobrazu kulturowego.
- analizuje proces rewitalizacji krajobrazu kulturowego i wskazuje skutki społeczno-gospodarcze tego procesu.

4.6. Proekologiczne sposoby rozwiązywania konfliktów człowiek – środowisko

- wymienia trzy źródła konfliktów interesów człowiek – środowisko,
- podaje co najmniej dwa przykłady konfliktów interesów człowiek – środowisko.
- identyfikuje konflikty interesów w relacjach człowiek – środowisko,

- podaje co najmniej dwa przykłady proekologicznych rozwiązań w działalności człowieka.
- na podstawie mapy w podręczniku analizuje przebieg trasy Via Baltica i wyjaśnia, na czym w tym przypadku polega konflikt interesów człowiek – środowisko,
- podaje cechy proekologicznego rolnictwa,
- zna i wymienia przykłady proekologicznych rozwiązań w przemyśle i usługach.
- uzasadnia, że świadomość ekologiczna odgrywa ważną rolę przy rozwiązywaniu konfliktów człowiek – środowisko,
- podaje przykład konfliktu człowiek – środowisko w najbliższym otoczeniu, analizuje ten konflikt i wskazuje możliwe rozwiązania,
- dokonuje analizy czynników wpływających na rozwiązywanie konfliktów człowiek – środowisko w odniesieniu do potrzeb ludzi żyjących tu i teraz oraz przyszłych pokoleń.